

NOTISER

Malmös kartor. Från 1500-talet till idag.
Tyke Tykesson (red.). Historiska Media, Lund
2003. 255 s., ill. ISBN 91-85057-00-2.

I denna bok, med de härliga måtten 24,5 och 29 cm i höjd respektive bredd, återberättas staden Malmös historiska utveckling över drygt fyra hundra år. Greppet ter sig en aning annorlunda. Historieförmedlingen sker via *kartor*, närmare bestämt via 118 separata uppslag som vart och ett består av en i ett historiskt arkiv framletad karta föreställande Malmö med eller utan omnejd till höger och en nyskriven förklarande text om två spalter à 25–30 rader till vänster. Denna kartografiska historia om Malmö börjar med en karta av Elbogen från 1588, signerad kaniken Georg Braun och kopparstickaren Franz Hogenberg, och slutar med Malmö Stadsbyggnadskontors digitala karta över Malmö centrum från 2003. Däremellan en lång rad inbördes både olika och lika kartor, där varje enskild kartas egen historia och del i Malmös historia återges. På sidorna 26–27 får vi till exempel lära oss om den danske dragonkaptenen Mikkel Skovs spionkartor från 1658, på sidorna 34–35 om greven, arkitekten och ämbetsmannen Erik Dahlberghs karta ”Malmö som det skall uppbyggias” från 1675, på sidorna 70–71 om stadsingenjören Peter Kocks ”Charta öfver Siö och Stapelstaden Malmö” från 1757 osv.

Betoningen ligger på planer och planläggning. Kartornas upphovsmän har det gemensamt att de ville omforma och förändra Malmö. På 1600-talet hade planeringen i huvudsak militära drag. Därefter har det civila samhällets omfattande planlägningsapparat blivit allennarådande. Ett tryggt tema har varit hanterandet av stadens territoriella expansion.

Kartorna känns mer radikala än de vidstående texter som bokens redaktör Tyke Tykesson och en lång rad medförfattare står för. Trots det annorlunda greppet förmedlas ingen radikalt annorlunda historia om Malmö. Faktum är att det i hög grad är en redan känd och officiell historia vi får oss till livs. På så vis lever textförfattarna upp till den traditionella bild av vad kartor och kartografi är – ett (den skenbara) överblickens och överhetens instrument.

Boken är icke desto mindre tacksamt grundlig. Den innehåller en kartförteckning som gör det möjligt att hitta varje karta i de olika arkiven. Därtill finns det en litteraturlista och ett personregister. Varje karta i boken har också en engelsk och något förkortad version av den svenska texten. Det är något som säkert ligger i bokens initiativtagare Malmö Stads intresse av att marknadsföra staden även utanför landets gränser.

Markus Idvall, Lund

Rilke på Borgeby. Ernst Norlind & Rainer Maria Rilke. Jonas Ellerström (red.). Lars Nyberg (övers.). Ellerströms, Lund 2004. 94 s., ill. ISBN 91-7247-092-5.

Den tyske sekelskiftesdiktaren Rainer Maria Rilke beskrivs ibland av sin omgivning nästan som en ängel, på tillfälligt besök i vår jordevärld. Paul Valéry skrev t.ex. om honom att ”han var den ömtåligaste och själfullaste människan i vår värld och en som mer än någon annan var hemsökt av själens hela underbara ängslan och hemlighet”. Men man kan komma Rilke nära, och få andra perspektiv på honom, genom att studera hans besök i Skåne. Midsommaren 1904 gästade han nämligen Ernst Norlind på Borgeby slott, och umgicks med denne och hans krets för en tid. Inte minst spelade Ellen Key en viss roll. Allt detta har beskrivits av Ernst Norlind själv, framför allt i dennes mycket underhållande, men inte helt tillförlitliga *Borgebyminnen*. Det finns också omvittnat i hågkomster och brev, spridda på olika händer, samt skärskådat i Birgit Rausings fina studie av Rainer Maria Rilke och Tora Vega Holmström.

Till hundraårsminnet av Rilkes skånska resa beslutade sig lundaförläggaren Jonas Ellerström för att samla ihop en del av materialet till en volym, *Rilke på Borgeby*, vilken kunde presenteras första gången vid ett symposium som hölls på Borgeby slott den 9 juni 2004 – på dagen hundra år efter det att Rilke börjat göra sig i ordning och packa för resan norrut. Symposiumet, ”Rilke och de fem sinnena” var arrangerat inom ramen för